

עובדות או בדיה

שגרה המיועדת להגביר מודעות לסוגיות הרבות הקשורות באמת ולנושאים שיש לקחת בחשבון בעת חקר אמיתותן של סוגיות שונות.

בחרו פריט חדשתי, תמונה או דבר מה שאירע לכם, או אירוע היסטורי, ושאלו:
מה לפי תפיסתכם הוא המסר המועבר דרך עניין זה?
מי מחליטים להעביר את המסר הזה? מדוע?
איך עוד ניתן לפרש את הדבר?
מה לפי דעתכם אמיתי בעניין? מה גורם לכם לחשוב כך?

המטרה: איזה סוג חשיבה מעודדת שגרה זו?

לעתים קרובות מדי, מידע מתקבל כפשוטו ללא כל הוכחות תומכות. שגרה זו מיועדת לחקור את המורכבות של ממלכת האמת. היא מעודדת בחינה איטית, נקיטת עמדה, חיפוש הוכחות תומכות וניתוח במטרה לחשוף את לב לבו של המידע ואת אמיתותו. כמה מן השאלות שעשויות להתעורר בעת שהתלמידים משתמשים בשגרה: האם יש הוכחות תומכות? האם מדווחים נתונים ומספרים כלשהם? האם הדברים עולים בקנה אחד עם מה שלמדתם בעבר? אל תחששו לשאול שאלות.

יישום: מתי והיכן ניתן להשתמש בכך?

שגרה זו יכולה להיות שימושית בכך שהיא מסייעת להוכיח לתלמידים, כי התמונות או המידע המוצגים אינם תמיד דיווחים מדויקים ואמיתיים. אחת האפשרויות לעשות זאת היא על ידי בחירת תמונה, המלמדת כי אילו היה מוצג רק חלק ממנה, ניתן היה לפרש "אמיתות" שונות. חתכו את התמונה לחלקים נפרדים, הציגו רק חלק אחד בכל פעם, ממש כאילו מדובר בתמונה נפרדת ושלמה. קדמו דיון אודות מה שניתן לראות ואודות מחשבות/פרשנויות של ההתרחשות, ולאחר מכן הציגו את התמונה המלאה והשוו למחשבות הראשוניות. לחלופין, הציגו בתחילה רק תמונה אחת מתוך רצף תמונות, או רק חלק ממאמר מסוים, דונו בכך ולאחר מכן השלימו את הרצף.

השקה: מהן כמה עצות אפשריות להפעלה של השגרה ולשימוש בה?

- השגרה יכולה לסייע להגברת המודעות של התלמידים לרעיון, שעובדות או בדיות המתקיימות בסיפור, תמונה או דיווח עשויות להיות מושפעות מן האג'נדה של הצלם, המחבר ו/או עורך המידע. זיהוי מטרות אפשרויות של מסר מסוים יכול לספק תובנות בנוגע למי ש"מעבירים" את המסר. מדוע לדעתכם התמונה/הסיפור הועברו כמסר? מי עשויים להפיק תועלת מעצם היותו של ה"מסר" בזירה הציבורית? מה עשויה להיות ההשפעה של המסר? לאחר שתקצו לעצמכם, לתלמידים או לעמיתים שלכם זמן לצורך חשיבה על הנושא, שאלו אם חל שינוי בהתרשמות הראשונית. אילו מסרים נוספים מזוהים כעת? מעגל של נקודות מבט וכן התעמקות בשגרות החשיבה יכולים גם הם לסייע לדיונים המתקיימים לאורך השגרה ולהדגיש נקודות מבט שונות המתייחסות לאותו מידע/אותה תמונה.
- לעתים קרובות, התלמידים שואלים "מהן העובדות" וכן "האם יכולה להיות יותר מאמת אחת?" מעצם ההגדרה, בסופו של דבר לא יכולה להיות יותר מאמת אחת בנוגע לנקודות ספציפיות. לדוגמה, או שעישון אינו גורם לסרטן, או שהוא כן גורם לסרטן (ליתר דיוק, דפוסים של עישון כבד מגדילים את הסיכון לסרטן עד לרמה כזו וכזו). אבל יש כאן מלכוד משמעותי: האמת הנכוחה ומה שאנו תופסים במידת הסבירות כאמת בכל רגע נתון הם שני דברים שונים לעתים קרובות, הדברים שאנו תופסים במידת הסבירות כאמת, נכון לעכשיו, מתבררים בהמשך כשגויים. כמו כן, בנקודת זמן נתונה, אנשים עשויים להתייחס לרעיונות שונים כנכונים. עם זאת, חשוב שהתלמידים יבינו, כי הדברים שנתפסים בעינינו כאמת נכון להיום, עשויים להתברר כשגויים מאוחר יותר; מחלוקות בנוגע לאמיתותם של דברים הן תופעה מקובלת, וסיכון ההוכחות הוא לעתים קרובות תהליך מאתגר ומורכב, שנמשך לאורך זמן.

פותח על ידי Project Zero, מרכז מחקר
בבית הספר לחינוך של אוניברסיטת הרווארד

מרדכי נרקיס 11, ירושלים 9246115
טלפון. 02-6436881
office@brancoweiss.org.il
www.brancoweiss.org.il

ברנקו וייס
חינוך. חשיבה. יוזמה